

**ESÉLYEGYENLŐSÉG RÉGEN, EGY
ÚTTÖRŐ ÉLETÚTBAN: DR. CZEKE
MARIANNE PÁLYÁJA**

**Dr. Fabó Edit
Budapest
2017. május 29.**

Dr. Czeke Marianne (1873–1942)

- ◆ 1873. Sopron.
- ◆ 1896-1898. Anglia, Skócia, Franciaország, Belgium, Németország, Ausztria.
- ◆ Édesanyjával élt.
- ◆ 1905. Latin és német tanári diploma.
- ◆ 1905. Bölcsészdoktor.
- ◆ 1906. Egyetemi Könyvtár.
- ◆ 1928. Pedagógiai Könyvtár.

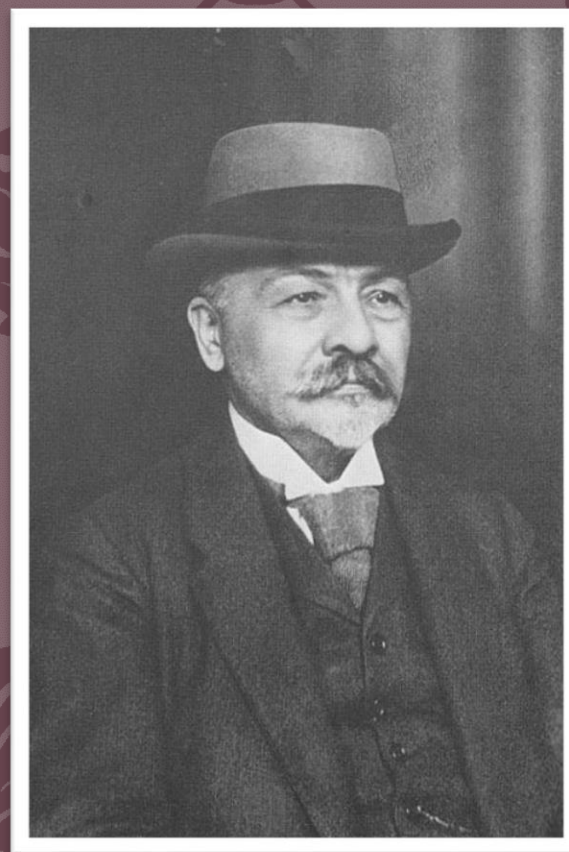

Az Egyetemi Könyvtárban

◆ Ferenczi Zoltán: „A nőknek könyvtárakban való alkalmazása mindenütt bevált s nekem különösen az a véleményem, hogy könyvtárakban igenis helyük van.”

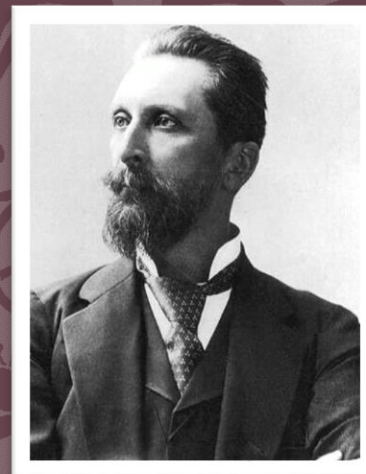
- ◆ Shakespeare-kutató.
- ◆ Gyűjtemény-katalógus.
- ◆ Magyar Shakespeare-Tár.
- ◆ Ungarische Rundschau.

Az Egyetemi Könyvtárban

- ◆ Apponyi Albert kultuszminisztertől megkapta napidíjas kinevezését önálló közvetlen kérvényére (1907).
- ◆ Ferenczi Zoltán hallgatólagosan támogatta a kérvényt.
- ◆ Török Aurél rektor dörgedelmesen rendre intette a szervezeti hierarchiát megkerülő tisztviselőt.

Munkatársak és jóbarátok

- ◆ Hóman Bálint: egymást támogató tisztelet életük végéig.
- ◆ Fitz Józseffel, Pasteiner Ivánnal közös iroda.
- ◆ Fitz József: sírig tartó kölcsönös barátság.
- ◆ Pasteiner Iván: Marianne távoli unokahúgát vette el, a bizalmas viszony az 1926-os vezetőváltással megromlott.

Tanítvány és mester

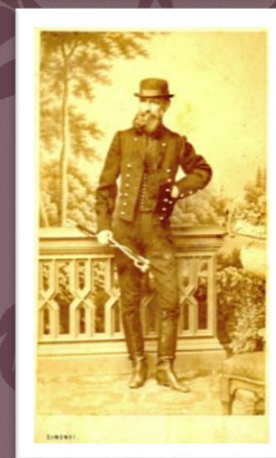
- ◆ 1926-ban Domanovszky Ákos gyakornokként nála tanult címleírást.
- ◆ Domanovszky Sándor 1927-es munkahelyi vitájában kiállt mellette.
- ◆ 1928 és 1938 között Domanovszky Sándor jóváhagyásával állt össze a Brunszvik-hagyaték első kötete.

Női elődök nyomában

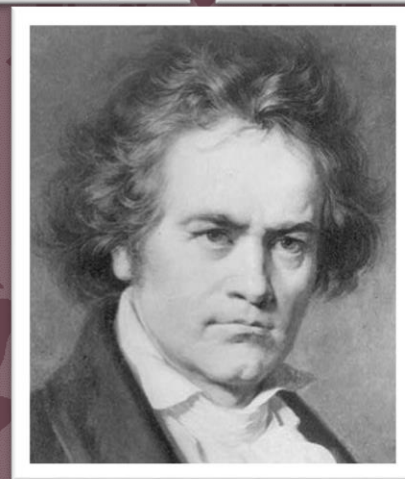
- ◆ Lemouton Emília Adorján Boldizsárné (1824-1869) Shakespeare összes műveinek első magyar fordítója.
- ◆ A leveleket, kéziratokat özvegy Pongráczné Adorján Margit adta kölcsön.
- ◆ Közös vonások, hasonlóságok a női életsorsokban.

Női elődök nyomában

- ◆ Brunszvik Teréz (1775-1861) a magyarországi óvodák megalapítója, a gyermeknevelés reformálója – neveléstörténet.
- ◆ Elhallgatott magánéletéről pontos következtetéseket vont le – nemzetközi hírnév.
- ◆ Ludwig van Beethoven és kedvese(i).

Politika, nőmozgalom

- ◆ 1918. Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (Tormay C.), Területvédő Liga.
- ◆ 1925. Egyetemet és Főiskolát Végzett Magyar Nők Egyesülete (Ritoók E.).
- ◆ 1928. Pro Hungária Magyar Nők Szövetsége, Internacionális Sor Optika Egyesület.

Politika, nőmozgalom

◆ 1925. Berlinbe, Fitz Józsefnek: „A női tudományos munkásságra vonatkozó adatait köszönöm. A Napkelet májusi számában jelenik meg tőlem és Ritoók Emmától egy cikk válaszkép Kornis Gyula cikkére. – Persze csak provizorikus válasz.”

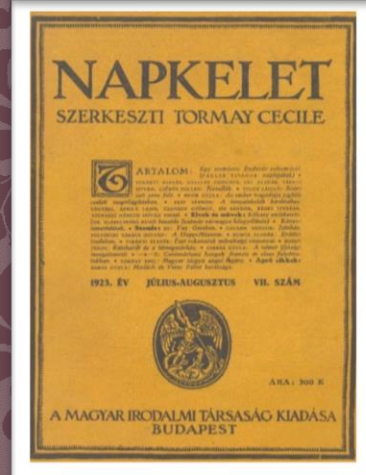
◆ „Irjon megint talán mire újra válaszolok derültebb lesz a hangulatom. ... melegen üdvözli öreg kollegája Marianne.”

Politika, nőmozgalom

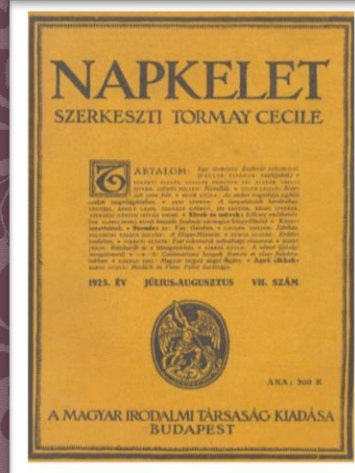
- ◆ 1925. *Napkelet*, Kornis Gyula: „Nők az egyetemen”.
- ◆ Mottó: „... Míg én férjem mellett itt-lenn maradva/ Elélek boldogságban, csendesen.” (Molière: A tudós nők).
- ◆ A diplomás nők csökkentik a férfiak munkavállalási esélyeit, holott mint feleségekről a férfi mint férj egyébként is gondoskodik. Hasznosabb, ha eleve a feleségi státuszra pályáznának.

Politika, nőmozgalom

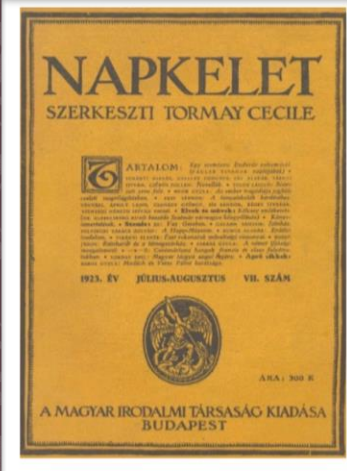
- ◆ „A kapitalizmus kialakulásával ... A vagyontalan középosztályú nő házassági kilátásai csökkentek; a középosztályhoz tartozó férfiak jórésze csak úgy tud házasodni, ha feleségének is van kenyérkereső hivatása.”
- ◆ A nő tanszabadsága, elért jogaik megkérdőjelezhetetlenek.
- ◆ De van-e gazdasági, társadalmi haszna (a B-listás időkben)?

Politika, nőmozgalom

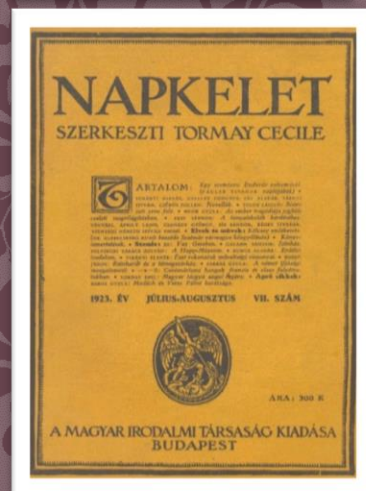
- ◆ Tudományos érvekkel leplezett kenyérféltés.
- ◆ Több egymásnak ellentmondó állítás (pl. egy középosztálybeli férfi miből tartaná el „csak” háztartásbeli nejét? vagy a hideg észérveknek elkötelezett férfiak, hogyan lehetnek elnézőbbek a női vizsgázókkal?).
- ◆ Kettős mérce: a jól tanuló nők csupán kötelességtudóak, az alulteljesítő férfiak kritikus útkeresők.

Politika, nőmozgalom

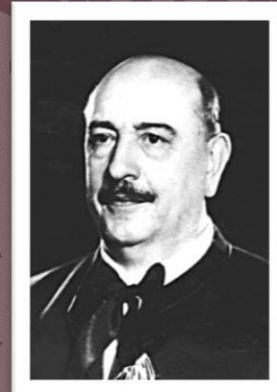
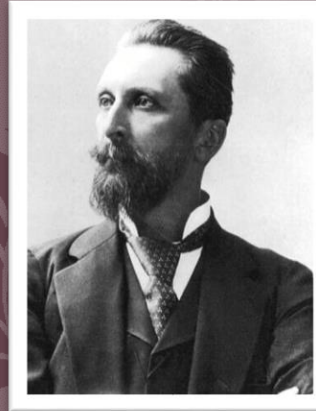
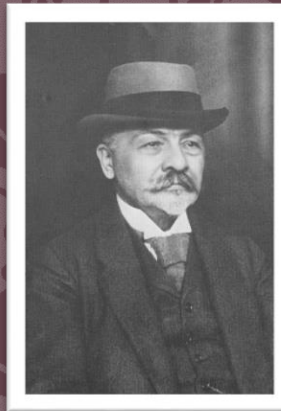
- ◆ 1925. *Napkelet*, Czeke Marianne, Ritoók Emma: „Nők az egyetemen”.
- ◆ Cáfolatok – nem igaz, hogy a férfiak racionálisok ld. férfpolitikusok – a nők néhány évtizednyi tudományos eredményeit nem lehet összevetni a férfiak több évezreden át tartó munkásságával – a diplomás nők adatai mellől hiányoznak a diplomás férfiaké stb.

Dr. Czeke Marianne (1873–1942)

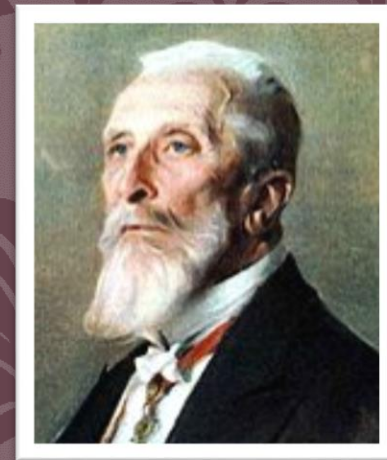
- ◆ Elismert hazai irodalomtörténész, könyvtáros.
- ◆ Nemzetközi hírű tudós.
- ◆ Fizikai gátoltsága nem akadályozta (hallás- és mozgássérültség).
- ◆ Női mivolta előmenetelét végig hátráltatta.

Dr. Czeke Marianne előmenetele

- ◆ 1909. rendes kinevezése a IX. fiz. o.-ba.
- ◆ 1914. VIII. fiz. o.
- ◆ 1917. könyvtárőri cím
- ◆ 1919. VII. fiz. o. („...én eltérőleg a többi kollégáimtól, csak egy fizetési fokozatot ugrottam át”).
- ◆ 1924. VI. fiz. o.
- ◆ 1925. VI. B. fiz. o.

Dr. Czeke Marianne előmenetele

◆ 1923. Tormay Cécile: „A Minister [Klebelsberg] megemlékezett beszélgetés közben tevékenységedről ... és elismeréssel ... A jövő hónapban a Gyűjtemény-egyetemnél új állások fognak betöltésre kerülni. Folyamodjál ... és ő kinevez a VI.-ik fizetési osztályba való előléptetéssel.”

A pálya fordulópontjai

- ◆ 1906. Egyetemi Könyvtár – Ferenczi Zoltán támogatása.
- ◆ 1922. Közlekedési baleset.
- ◆ 1926. Igazgatóváltás – Pasteiner Ivánnal való konfliktus.
- ◆ 1926. Brunszvik-hagyaték felkutatása, majd feldolgozása – pedagógiatörténész.
- ◆ 1928. Országos Tanügyi és Pedagógiai Könyvtár.
- ◆ 1934. Nyugdíjazás – Hóman Bálint támogatása.
- ◆ 1934. Kulturális Minisztérium IV. főosztályának házikönyvtárát rendezi.
- ◆ 1933–1935. Sorozatos kitüntetések – kedvezőbb nyugdíjviszonyok.

A pálya végakkordja

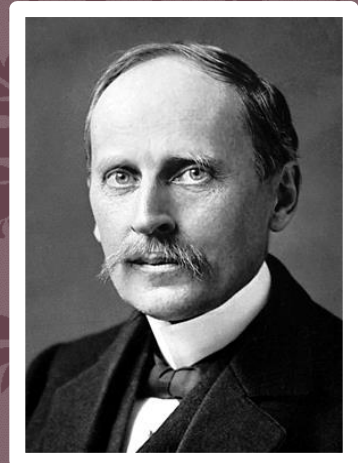
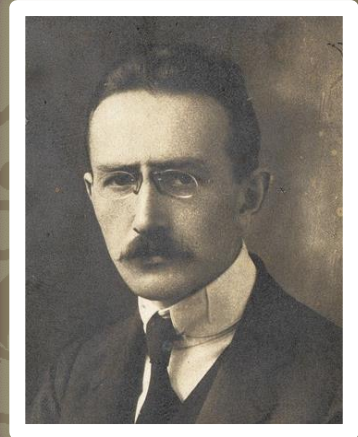

- ◆ 1929. Elkészül a Brunszvik-kötet kézírata – Hóman Domanovszkynak: „Nagyon leköteleznél, ha ... kedvező választ adnál ... Nagyon kellemetlen volna nekem is, ha a kiadás ügye a végletekig elhuzódnék, mikor Marianne az én biztatásomra nagy ambícióval és biztatással vette kezébe az ügyet.”
- ◆ 1935. Elvi viták rendeződnek – „Dr. Czeke Marianne”.
- ◆ 1937. „Hóhérmunka” – Brunszvik-kéziratok I. kötete elfogadtatik – 1938: megjelenés.
- ◆ 1935–1937. Publikációk a *Magyar Női Szemlében*, a *Nagyothallóban*.
- ◆ 1937–1942. Egészségi állapota egyre inkább ágyhoz kötötte.

Dr. Czeke Marianne utóélete

- ◆ 1945. Feledés fenyegeti, Farkasréti temetőbeli sírját felszámolják.
- ◆ 1964. Benedek Marcell – Sáfrán Györgyi: Romain Rolland-nal való levelezése, hagyatéka az MTA Kézirattárába kerül.
- ◆ 1970–1980-as és 2000-es évek. Az első női könyvtáros.
- ◆ 2010-es évek. Az első tudósnők egyike, fizikai hátrányaival együtt.

Következtetések

- ◆ A korabeli jogkiterjesztések lehetőségeit teljesen ki tudta használni.
- ◆ Az esélyegyenlőséget előmenetelében is tudta érvényesíteni.
- ◆ Teljes társadalmi elfogadás – elfogadottság, szakmai elismerés – elismertség.
- ◆ Az élet megpróbáltatásaiban, küzdelmeiben kitartás.
- ◆ A nehézségek mértéke, foka függ a társadalmi, gazdasági klímától.
- ◆ Negatív előítéletek csökkenthetőek.
- ◆ Erőt adó, pozitív életpályák.

Köszönöm a figyelmet!

